

Boekbespreking

**Carol Van Nijnatten (red.), 'Kinderrechten in discussie', Amsterdam, Mep-
pel, Boom, 1993**

Nog maar eens een boek omtrent kinderrechten...?

Het zou een reactie kunnen zijn van een bezoeker aan een boekenwinkel waar de bundel *Kinderrechten in discussie* te koop wordt aangeboden. De markt lijkt inderdaad de laatste jaren verrijkt te worden met vnl. wetenschappelijke inzichten over rechten van kinderen. Laat dit echter (voorlopig nog?) enkel een uitdrukking zijn van een pas zeer recent massaler wordende aandacht voor de maatschappelijke en juridische positie van kinderen in de samenleving van vandaag. Dit weerspiegelt zich b.v. ook in de rechtspraak waar het 'au sérieux' nemen van kinderen (als rechtssubjecten) ook meer en meer een uitdaging lijkt te worden. Onze kritische bezoeker van daarnet zal met het boek van VAN NIJNATTEN al snel beseffen dat er inderdaad al veel maar duidelijk nog niet alles gezegd is over dit onderwerp.

De totstandkoming van het V.N.-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1978-1989), de aanneming door de Algemene Vergadering van de V.N. (20 november 1989) en de zeer snelle bekrachtiging in meer dan twee derden van de V.N.-lidstaten hebben duidelijk het debat over rechten van kinderen in verschillende maatschappelijke terreinen aanzienlijk aangezwengeld.

Op het eerste internationaal congres 'Ombudswork for Children' (Gent, 1987) werd een stand van zaken opgemaakt van enerzijds de motieven die een zgn. kinderrechtenbeweging legitimeren en anderzijds van reeds gehanteerde strategieën voor het verbeteren van de positie van kinderen in de samenleving. Het streven naar meer respect voor het mens-zijn van kinderen wordt gemotiveerd met zeer diverse argumenten: een zwartboek met situaties die pertinent aantonen dat het, ondanks de vele 'traditionele' inspanningen, toch niet zo goed gaat met onze kinderen; de vaststelling dat de omgang met kinderen niet natuurlijk is maar (historisch) geconstrueerd en cultuurgebonden; het ontologisch principe dat kinderen mensen zijn, mensen die daarenboven tot veel meer in staat zijn dan we meestal, als volwassenen, willen of kunnen aannemen; ...

Het boek *Kinderrechten in discussie* is in dit opzicht weinig origineel omdat het raamwerk waarin de discussie gevoerd wordt gewoon overneemt uit het boek dat n.a.v. het bovengenoemd congres is verschenen (E. VERHELLEN, F. SPIESSCHAERT: *Ombudswork for Children*, Leuven, Acco, 1988). Het boek is echter daarom niet minderwaardig. Integendeel. De lezer krijgt in een tiental bijdragen voornamelijk een aantal stellingnames over de vraag of rechten al of niet aan kinderen toekomen. Deze vraag wordt geponeerd tegenover de behoefte aan zorg en bescherming van kinderen. De verschillende auteurs komen uit vaak verschillende vakgebieden wat de discussies des te interessanter maakt.

In zijn inleiding formuleert VAN NIJNATTEN zelf de paradox zorgrecht als volgt: 'De Kinderrechtenbeweging pleit voor een versterking van de juridische positie van kinderen... De redenering is dat de sociale positie van de minderjarige wordt verbeterd als zijn juridische positie wordt versterkt. Maar is dit wel altijd het geval? Kan een versterkte rechtspositie niet ook juist een hindernis zijn in het streven

naar verbeteringen in de sociale positie van het kind, bij voorbeeld omdat zorgrelaties worden gejuridiseerd?' (p. 7).

DE GRAAF ('Gevleugeld of betuigd ouderschap?') concretiseert die mogelijke paradox verder: 'Ouders verkeren in een juridische, sociale en psychologische machtsverhouding jegens hun kinderen en kinderen moeten middelen krijgen om zich daartegen te weren... Omgekeerd wordt in twijfel getrokken of de strategie van het toekennen van rechten aan kinderen niet uitloopt op een misplaatste pedagogisch/ontwikkelingspsychologische ontkenning van ouderlijke verantwoordelijkheid' (p. 143).

Eigenlijk wordt in dit soort vraagstelling uitgegaan van het feit dat recht en bescherming of zorg aan elkaar tegengesteld zouden zijn. Ook VAN DER BURG bevestigt dit in zijn bijdrage over 'Rechten van Kinderen: enkele filosofische kanttekeningen'. ELBERS ('De verschuivende zone tussen zorg en zelfstandigheid. Een ontwikkelingspsychologisch perspectief'.) en VAN VLIET ('Jeugd en strafrecht: De geneugten van de toegenomen mondigheid') relativeren die tegenstelling maar ELBERS introduceert tegelijkertijd een ander twistpunt: 'Zonder meer roepen om gelijke rechten voor kinderen, gelijk aan die van volwassenen, impliceert een zelfstandigheid die kinderen niet aankunnen, en die daardoor in pseudo-gelijkheid ontaardt' (p. 82).

Een alerte lezer zal zich misschien bij deze en andere gelijklopende passages, de vraag stellen of het pleidooi voor rechten van kinderen überhaupt een pleidooi betekent om kinderen als volwassenen te gaan benaderen? Of is dergelijk pleidooi niet evenzeer, zoals sommige auteurs ook in dit boek aantonen, een even schrijnende uitdrukking van het ontkennen van het mens-zijn van kinderen? Kinderen zijn immers geen volwassenen; ook geen volwassenen in zakformaat. Is pleiten voor rechten van kinderen daarom niet in de eerste plaats pleiten voor respect voor de persoon van het kind en zijn eigenheid; pleiten opdat kinderen in elk aspect van de samenleving, net als alle andere mensen, ten volle zouden gerespecteerd worden? En is het recht (en perspectief) in dit opzicht niet veeleer één, maar dan wel een belangrijk hulpmiddel?

In *Kinderrechten in discussie* wordt misschien het streven naar de erkenning van rechten van kinderen teveel verengd tot 'kritisch nagaan op welke terreinen, op welke leeftijd en in welke situatie de juridische positie van kinderen dient te worden aangepast' (p. 14). 'Kinderen zijn mensen; mensen hebben recht op alle mensenrechten dus hebben kinderen recht op alle mensenrechten': dit eenvoudig syllogisme blijkt door vele auteurs in het boek moeilijk gedeeld te kunnen worden. Dat hoeft misschien ook niet echt te verwonderen zeker wanneer het thema aangesneden wordt over de competentie van kinderen om hun eigen rechten af te dwingen. Immers, als het al stilaan gemeengoed wordt om rechten in hoofde van kinderen te erkennen, dan heeft onze samenleving het duidelijk moeilijker met stellingen als zouden kinderen ook in staat moeten kunnen gesteld worden om, indien nodig, hun rechten zelfstandig af te dwingen. MAIER staat in zijn bijdrage, getiteld 'Moeten kunnen willen: Kinderen als rechtspersoon en etisch subject', redelijk alleen als hij stelt: 'Een zekere reserve in het toekennen van rechten aan kinderen, zolang zij als ethische subjecten deze rechten niet voor zichzelf waar kunnen maken, is problematisch... het is (dan) ook wenselijk kinderen zo vroeg en zoveel mogelijk in de gelegenheid te stellen hun 'ethisch subject-zijn' uit te proberen' (p. 122). BOGERS b.v. besluit haar bijdrage ('De rechten van beschermde kin-

deren: Een visie vanuit de praktijk van de kindbescherming') eerder door te stellen dat 'kinderen in het algemeen niet zelf verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor hun ontplooiing en ontwikkeling, maar dat ouders, derden en de overheid hiervoor moeten zorg dragen. Dit maakt de individuele rechtspositie van minderjarigen per definitie aanvullend'. BOGERS toont in haar bijdrage zelf echter aan dat b.v. bij de Raad voor Kinderbescherming de belangen van het kind niet altijd voldoende primeren. Ook SEVENHUIJSEN ('Feministische ethiek en rechten van kinderen') getuigt dat volwassenen niet altijd in het belang van kinderen handelen. Zo zijn, in de context van het feministisch éveil, kinderen soms veeleer in het belang van de vrouw gebruikt (p. 44).

Als we nog de paper van EGMOND over 'Kinderlijke privileges: Kinderen als slachtoffers en daders in de Hollandse strafrechtspraak tijdens de zeventiende en achttiende eeuw' mee in beschouwing nemen, dan mogen we rustig besluiten dat het boek *Kinderrechten in discussie* een ommetje langs de boekhandel of bibliotheek meer dan zinvol kan maken.

Geert CAPPELAERE
Universiteit Gent
Centrum voor de Rechten van het Kind